

Ойдур Ава Олавсдотир - „Осемлистната роза“

Заминавам в чужбина и не е ясно кога ще се върна, затова моят седемдесет и седем годишен баща решава да превърне последната ни съвместна вечеря в незабравимо преживяване и да сготви някоя от записаните върху бележки рецепти на мама – нещо, което тя самата би избрала при подобен повод.

– Предлагам – казва татко – да вечеряме с панирана треска и какао с бита сметана.

Докато се чуди как да се справи с десерта, аз се качвам на седемнайсетгодишния сааб и отивам да прибера Йозеф от общежитието. Намирам го готов и видимо доволен да ме види след дългото чакане. Заради прощалната вечер се е облякъл в официални дрехи и е избрал последната риза, купена му от мама – виолетова на цвят, с мотиви на пеперуди.

Докато лукът се пържи и парчетата риба лежат готови върху слой галета, отивам в оранжерията за розовите клонки, които смятам да взема със себе си. Татко тръгва след мен с ножиците в ръка, за да отреже тънък лук за треската. Йозеф го следва безмълвен и се спира пред стъклената къща – не смее да продължи, откакто видя натрошените на сол прозорци след февруарския циклон, вместо това спира отвън в прясната, за да ни наблюдава. Дватама с татко са облечени в еднакви жилетки, лешниковокафяви на жълти ромбове.

– Майка ти обичаше да слага тънък лук на треската – отбелязва татко и ми подава ножиците, а аз се протягам към зелените стръкове в ъгъла, отрязвам от лука и му подавам.

Мама е завещала оранжерията единствено на мен, както татко редовно ми напомня. Нейните мащаби са скромни – тук не става въпрос за наследство от триста и петдесет разсада с домати и петдесет с краставици, а само за розите, които не изискват никакви специални грижи, и десетината останали домати посева. Татко смята да ги полива в мое отсъствие.

– Зеленчуците никога не са били по вкуса ми, Лоби, но майка ти ги обичаше. Аз самият не мога да изям повече от един доमत на седмица. А колко ли домата се получават от един разсад, как мислиш?

– Можеш да ги раздаваш, ако са много.

– Как да се отбивам непрекъснато при съседите и да им предлагам домати?

– Ами Богга? – питам аз въпреки подозрението си, че старата приятелка на мама има същия вкус като татко.

– Нали не очакваш да й нося всяка седмица по три кила домати. Ще започне да настоява да оставам за вечеря.

Вече се досещам в каква посока върви разговорът.

– Искат ми се да покания момичето и детето – продължава той, – но ти сигурно няма да се съгласиш.

– Не, не съм съгласен, двамата с това момиче, както я наричаш, не сме двойка и никога не сме били, въпреки детето ни. То не бе предвидено.

Вече съм дал обяснение и татко трябва да е разбрал, че детето е продукт на моментно невнимание, а връзката ми с неговата майка е приключила в рамките на четвъртина, дори петина от една нощ.

– Майка ти сигурно нямаше да има нищо против да ги поканим на последната вечеря.

Всеки път когато иска да придаде тежест на думите си, татко вика мама от гроба за съвет.

Странно е усещането да се озова в сцената на зачатията, ако мога така да се изразя, в компанията на моя възрастен баща и умствено изостаналия ми брат близък, застанал точно до прозореца отвън.

Татко не вярва на съвпадения, не и по отношение на най-важните събития в живота – раждане и смърт; по неговите думи животът не възниква и не угасва просто по случайност. Той не разбира, че едно дете може да бъде заченато при случайна среща, че по стечение на обстоятелствата един мъж може да се озове в леглото на жена, нито че мокро шосе или камъчета при пътен завой могат да предизвикат смърт, щом всичко може да се обясни по друг начин – с числа и формули. Татко вижда нещата другояче, според него светът е споен от числа, те са същината на сътворението, и датите крият в себе си дълбока истина и красота. Това, което аз наричам съвпадение или случайност, е в очите на татко част от сложна система. Прекалено много съвпадения не са възможни, може би едно, но не три, не и поредица от повторения, както той твърди: рожденият ден на мама и на неговата внучка е и датата, на която мама почина – седми август. Аз самият не разбирам сметките на татко и по мои наблюдения конкретните очаквания никога не се оправдават. Нямам нищо против хобито на един пенсиониран електротехник, стига неговите сметки да не засягат моето небрежно отношение към противозачатъчните средства.

– Да не забравиш нещо, Лоби.

– Няма. Вчера се сбогувах с тях.

Татко вижда, че нямам какво да добавя, и сменя темата на разговор.

– Дали майка ти е закътала някъде рецепта за какаов десерт, купил съм сметана за разбиване.

– Не знам, но можем заедно да измислим нещо.

След като излизам от оранжерията, намирам Йозеф седнал на масата, с ръце в скута и изпънат гръб, облечен с виолетова риза и червена вратовръзка. Брат ми живо се интересува от дрехи и цветове и често носи вратовръзка по маниера на баща ни. Татко е загреял два котлона и е сложил върху тях тигана и тенджерата с картофи, изглежда, се затруднява с готвенето, може би е смутен от мисълта за заминаването ми. Аз се мотая край него и слагам олио в тигана.

– Майка ти винаги използваше маргарин – отбелязва той.

Никой от двамата ни не умее да готви, моята роля в кухнята се състоеше главно в запечатването на буркани с червено зеле и отварянето на консерви с грах.

Впрочем мама ме караше да мия съдовете и оставяше Йозеф да ги подсушава. Всяка чиния му отнемаше безкрайно дълго време, накрая аз вземах кърпата и довършвах задачата.

– Сигурно скоро няма да имаш възможност да опиташ треска, Лоби – подмята татко.

За да не го засегна, аз пропускам да кажа, че след четири месеца, прекарани в морето сред купища карантия, ми е все едно дали някога ще помириша риба отново.

В желанието си да поглези момчетата си, татко решава да ни изненада със сос къри.

– Използвах рецепта на Богга.

Сосът има приятен зелен оттенък, който напомня на разлюляна трева след проливен пролетен дъжд. Питам го как е постигнал този цвят.

– Сложих къри и зелен оцветител – отговаря той.

Виждам как поставя приготвения конфитюр от ревен до чинията си.

– Това е последният буркан, останал от майка ти – отбелязва татко, в това време аз надничам през рамото му и започвам да следя как бърка соса в тенджерата, както си е облечен в жилетката на ромбове.

– Нали няма да слагаш конфитюр от ревен на рибата?

– Не, помислих си, че може да искаш да го вземеш със себе си.

По време на вечерята брат ми Йозеф се умълчава и понеже татко няма навика да говори на масата, тримата едва разменяме по някоя дума. Сипвам в чинията на моя брат

близък и нарязвам двата му картофа на половини. Без да поглежда зеления сос, той леко избутва рибата към ръба на чинията. Взирам се в моя брат, който със своите кафяви очи и черти на лицето изумително напомня на един известен киноактьор, но не мога да вникна в мислите му. Като компенсация за неговата неуместна постъпка, аз решавам да си сипя обилно от соса на татко. В този момент започвам да усещам болка в стомаха.

След вечерята отивам да мия чиниите, а Йозеф се заема да приготви пуканки, което се е превърнало в традиция при неделните му посещения. Изважда от кухненския шкаф тенджерата с дълбоко дъно, измерва точно три супени лъжици олио и поръсва внимателно от пакета с царевича, докато жълтите зърна покрийт дъното. След това слага капачката върху тенджерата и оставя печката включена на най-високата степен за четири минути. Изчаква, докато мазнината започне да къкри, и я намалява на две. Изважда стъклената купа и кутията със сол и привършва задачата си, без да се отмества от тенджерата. После тримата сядаме да гледаме заедно политическо предаване, като оставяме стъклената купа на масата, а Йозеф взема ръката ми, отпусната върху канапето. Минава час и половина от неделното посещение на моя брат близък и тогава той ми подава плочата с песните – време е да танцуваме.

Татко остава стъписан при вида на скромния ми багаж. Аз увивам розовите стръкчета в мокри вестници и ги опаковам в предния джоб на раницата. Тримата се качваме в колата – сааб, който татко притежава, откакто се помня, – а Йозеф се намества смълчан на задната седалка. При по-дълги пътувания извън града татко носи алпийска шапка. Той кара прекалено бавно, след катастрофата не превишава четирийсет километра в час. Напредваме толкова бавно по пътя през полетата с назъбена лава, че успявам да разгледам птиците, накацали в зората по скалните ръбове с виолетови оттенъци и образували правилни редици чак до хоризонта, подобно на меланхолична мелодия, която набира сила. А и като неопитен шофьор, татко обикновено оставяше мама да кара. Зад нас се образува дълга колона коли, които непрекъснато търсят начин да ни изпреварят. Татко обаче кара невъзмутим и съсредоточен. И аз не се страхувам, че ще изпусна полета, понеже знам, че татко никога не закъснява.

– Искаш ли да карам, татко?

– Благодаря ти, Ади, много мило. Порадвай се на пейзажа, едва ли скоро ще ти се удаде възможност да пътуваш през поле от лава.

И двамата утихваме за момент, а аз решавам да се насладя на гледката за последно. Отминаваме отбивката за фара и татко отново повдига въпроса за моите планове и цели в живота. Недоумява как може да се интересувам от градинарство.

– Надявам се, Лоби, че ще простиш на стария си баща, но не от любопитство или лоши чувства те питам какво смяташ да правиш.

– Няма проблеми.

– Решил ли си какво искаш да учиш?

– Намерих си работа като градинар.

– Човек с твоите умствени способности.

– Не започвай отново, татко.

– Според мен си пилееш заложите, Лоби.

Не знам как да обясня на татко, но винаги съм споделял интереса на мама към градината и розите в оранжерията.

– Мама би ме разбрала.

– Да, като цяло тя одобряваше всичките ти занимания – отбелязва татко. – Но и не би имала нищо против, ако се запишеш в университет.

Когато се преместихме в новия квартал, бяхме заварили гола земя, покрита с пръст, камъни и ерозирали скали. По целия терен се мъдреха нови постройките или основи на къщи, потънали наполовина в жълтеникава вода. Ниските рехави храсталаци се появиха едва по-късно. Кварталът гледаше към морето и градините бяха изложени на силния вятър, затова хората се бяха отказали да садят теменужки в лехите. Мама първа засади дърво и в продължение на няколко години буди недоумението на съседите с опитите си да постигне невъзможното. Докато други се задоволяваха с тревисти полянки и в най-добрия случай храстчета между градините, за да се пекат на слънце и да се радват на летния бриз три дни в годината, тя се зае да посади златен дъжд, явор, ясен и цъфтящи храсти на закътано място до къщата. Забиваше стъблата в пръстта и буквално удряше на камък, но въпреки това не губеше надежда.

На второто лято татко построи оранжерията от южната страна на къщата. Отначало пазехме растенията в нея, но през първата или втората седмица на юни, когато температурата през нощта започва да се задържа над нулата, ги изваждахме в градината. Първо смятахме да ги държим на открито навръх лято и после да ги прибираме в оранжерията, но понякога при хубаво есенно време ги оставяхме навън още месец. Една зима дори ги забравихме затрупани под двуметрова пряспа.

Накрая градината на мама избуя – всичко, до което се докоснеха пръстите ѝ, поникваше. Постепенно лехата се превърна в парк, който будеше удивление и възторг. Понякога след смъртта на мама съседките се отбиваха, за да ме търсят за съвет. „Нужна е известна прецизност и преди всичко време“ – така звучеше накратко философията на мама за отглеждането на цветя.

– Не мога да отрека, че двамата с майка ти живеяхте в свят, който остана чужд и може би непонятен за мен и Йозеф.

Напоследък татко говори така, сякаш е неделима част от моя брат близък, и винаги казва „двамата с Йозеф“.

Понякога в сезона на белите нощи мама отиваше да работи в градината и оранжерията, сякаш нямаше нужда от сън. Когато се прибирах у дома късно вечер след среща с приятели, я виждах, оставила татко да спи сладко, как излиза в лехата с червена пластмасова кофа и розови ръкавици. Обичайно за този час, наоколо нямаше никой и навсякъде цареше невероятна тишина.

Мама ми казваше добър ден и ме поглеждаше така, сякаш се досеща за някаква моя тайна, неосъзната и от мен самия. Тогава аз сядах при нея в тревата, оставах да ѝ правя компания около час и за да не стоя безучастен, се заемах да скубя плевели. Понякога носех по половин бутилка бира, поставях я в лехата с теменужки, лягах с подпряна на лакът глава и започвах да наблюдавам как кълбестите облаци се разпръсват в небето. Когато исках да остана насаме с мама и да си поговоря с нея, отивах при нея в оранжерията или градината. Понякога виждах как се унася и я питах за какво си мисли, а тя отговаряше: „Да, да, съгласна съм с теб“. И се усмихваше одобрително и насърчително.

– За такъв изключителен талант като теб няма голямо бъдеще в градинарството.

– Не се смятам за изключителен талант.

– Макар и вече на години, баща ти не е изкуфял, Лоби. По една случайност пазя всичките ти дипломи.

На дванайсет години стана първенец в класа. На шестнайсет се дипломира като най-големия отличник на випуска.

– Не мога да повярвам, че толкова ги цениш.

Дипломите обираха прахта върху някакъв кашон в мазето.

– Хвърли ги тези боклуци, татко.

– Късно е, Лоби, поръчал съм рамки в ателието на Трост.

– Не говориш сериозно?
– Не мислиш ли да се запишеш в университет?
– Засега не.
– Не искаш ли да учиш ботаника?
– Не.
– Биология?
– Не.
– А фитобиология или фитогенетика и биотехнологии в отглеждането на растения?
Татко е проучил всичко. Стиска кормилото с две ръце, без да отмества поглед от пътя.
– Не, нямам желание да ставам учен или университетски преподавател.
Чувствам се по-добре сред рохката пръст, друго е да докосваш живи растения, в лабораторията не се носи аромат на зеленина след проливен дъжд. Трудно е да опиша на татко какъв свят споделях с мама. Интересува ме това – какво расте и никне от почвата.